

O nome substantivo

Definición → Os substantivos constitúen unha clase de palabras que designan seres, conceptos, entidades e obxectos.

Morfoloxía → constan dunha raíz ou lexema, que lles achega o significado léxico, morfemas de xénero e número (*casa-s, nen-o-s, rapaz-a-s, profesor-a-s*) e poden ter morfemas derivativos (*cas-eir-o, profesor-ado*). O substantivo determina o xénero e número dos adxectivos e pronomes que o poidan acompañar e/ou substituír.

1. A categoría de xénero

Todos os substantivos posúen a categoría do xénero, é dicir, todos os substantivos son masculinos ou femininos (*o camiño novo, moitas bicicletas vermellas*), pero non todos presentan flexión nesta categoría (*a luz, o lapis, a tarde*). O xénero clasifica os substantivos en masculinos e femininos (*o cal, a mensaxe*), pero pode tamén levar asociado un determinado valor semántico: tamaño (*cesto / cesta*), sexo (*camareiro / camareira*), forma (*xerro / xerra*), significado diferenciado (*caldeiro / caldeira*) etc.

a) O marcador de xénero:

- **Substantivos sen oposición de xénero** → O substantivo mantén a mesma forma invariable: *o lapis, a fantasma, a testemuña*
- **Substantivos con oposición de xénero:**
  - Variación mediante morfema de xénero: *o neno/a nena, rapaz/rapaza*
  - Variación mediante determinante: *o trapequista/a trapequista*
  - Variación mediante sufixo: *o galo/a galiña*
  - Variación mediante lexema: *home/muller*
  - Nomes epícenos: substantivos que designan animais que teñen una única forma para masculino e feminino. Cando queremos precisar o sexo temos que botar man dos adxectivos *macho/femia*: *aguia macho/ aguia femia*

b) Valor semántico do xénero

- **Diferenza de tamaño:** *saco/saca* (maior tamaño no feminino); *machado/machada* (maior tamaño no masculino)
- **Individual/colectivo:** *gran/gra*
- **Forma diferente:** *xerro/xerra* (o xerro é máis barrigudo ademais de máis pequeno)
- **Significado diferenciado:** *tixolo* (ladrillo)/*tixola* (utensilio para fritir)
- **Instrumento/instrumentista:** *o guitarra/a guitarra*

Substantivos masculinos	
Os nomes das letras	eme, ce, a, efe...
Rematados en – o (excepto: dínamo, foto, libido, moto, radio, tribo)	paso, bolso
Rematados en -ú	bambú, xampú
Rematados en –me (excepto: fame, mansedume, servidume e síndrome)	cume, fríame, betume, costume, legume, lume
Moitos estranxeirismos	complot, flash, test, anorak
Son tamén masculinos:	berce, cal (óxido de calcio), cárcere, couce, cuspe, dote, éxtase, fantasma, fel, fin (= obxectivo), labor, lavalouza, masacre, mar, mel, nariz, sal, sangue, sinal, til, xiz

Substantivos femininos	
Árbores froiteiras e o froito Noutros casos a árbore é masculina e o froito pode ser masculino ou feminino:	→ cerdeira/cereixa → castiñeiro/castaña limoeiro/limón
Rematados en – a (excepto: clima, diadema, día, fantasma, mapa, poema, poeta...)	alma, natureza, marca
Rematados en – ade (excepto: trade, frade)	idade, entidade, facultade
Rematados en – axe (excepto: traxe, garaxe, paxe)	bricolaxe, friaxe, paisaxe
Rematados en – ite (excepto: convite, envite, desquite)	elite, otite
Rematados en – se (excepto: envase, éxtase, interese)	crise, hipótese, eclipse
Os que comezan por – a tónico	acne, árbore, arte
Son tamén femininos	armazón, augardente, bile, cal (= canle), calor, cor, cute, dor, feluxe, ferruxe, fin (= final), fraude, fronte, marxe, orde, orixe, ponte, pube, roibén, sebe, síndrome, suor...

2. A categoría de número

Esta categoría indica a oposición entre o singular, que designa un individuo, e o plural, que expresa máis de un. A diferenza do xénero, onde temos terminacións para masculino e feminino, no caso do número só hai terminación de plural. Polo tanto dicimos que o singular está representado por un morfema cero ($\emptyset$): *rapaz- $\emptyset$ / rapac-es, sinal- $\emptyset$ / sina-is*.

Igual que acontece co xénero podemos atopar distintos valores semánticos asociados á categoría de número:

- Substantivos que se usan en singular ou plural indistintamente, sen variación no significado: *a tesoura / as tesouras*.
- Substantivos que só posúen a forma singular, e no caso de apareceren en plural teñen outros matices de significado: abstracto fronte a concreto (*beleza / belezas, amor / amores*); continuo fronte a discontinuo (*auga / augas, area / areas*) etc.
- Substantivos con diferente significado en singular e en plural: *o miolo / os miolos*.

Segundo a forma de marcar o número podemos establecer a seguinte clasificación dos substantivos:

PALABRAS SIMPLES			
Substantivos con flexión			
Singular rematado en:		Plural	
vocal <i>lúa, libro</i>		Engaden -s	<i>lúas, libros</i>
-n ou -m <i>canón, réquiem</i>		Engaden -s	<i>canóns, réquiems</i>
-r, -z	<i>cráter, rapaz</i>	Engaden -es	<i>cráteres, rapaces</i>
	Palabras agudas <i>revés</i>	Engaden -es	<i>reveses</i>
-s	Palabras graves, esdrúxulas, algunha aguda e monosílabos <i>lapis, fax, paspallás</i>	Indican o plural co determinante <i>dous lapis, varios fax, os paspallás</i>	
	Monosílabos <i>mal</i>	Engaden -es	<i>males</i>
-l	Polisílabos agudos <i>funil, caracol</i>	Cambian -l por -is <i>funís, caracois</i>	
	Graves <i>mísil, réptil</i>	Engaden -es	<i>mísiles, réptiles</i>
Substantivos sen flexión			
Só singular		Só plural	
<i>plebe, éter, cénit</i>		<i>cóxegas</i>	

PALABRAS COMPOSTAS	
Substantivo + adxectivo <i>garda civil</i>	Plural nos dous elementos <i>gardas civís</i>
Verbo ou palabra invariábel + substantivo <i>baixo relevo, norteafricano, chuchamel</i>	Plural no segundo elemento da composición <i>baixo relevos, norteafricanos, chuchameles</i>
Substantivo + (de) + substantivo <i>estrela do mar, coche-cama</i>	Plural no primeiro elemento <i>estrelas do mar, coches-cama</i>

3. Clasificación semántica dos substantivos

Os substantivos designan seres, obxectos e conceptos do mundo extralingüístico (*grilo, frauta, ben*) pero tamén poden indicar propiedades (*maldade, sinceridade*), actividades ou procesos (*organización*) e mesmo formar parte de locucións adverbiais e preposicionais (*a desmán, a causa de*).

Unha posible clasificación semántica dos substantivos é a que segue:

